

Розвиток критичного мислення у процесі вивчення української мови і літератури

*«Критичне мислення - модель
для навчання й виховання
громадян суспільства
майбутнього»*

Н. Вукіна.

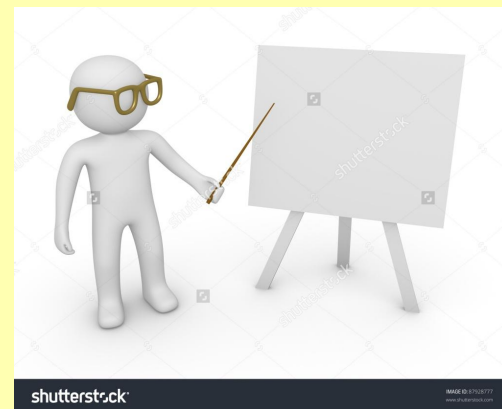
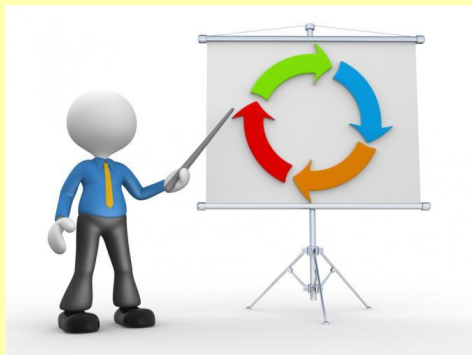
НОВА
УКРАЇНЬСЬКА
ШКОЛА

Введення у критичне мислення.

Критичне мислення.

ЩО ЦЕ???

НАВІЩО ЦЕ???

***Ми позбавляємо дітей
майбутнього, якщо
продовжуємо сьогодні навчати
так, як навчали цього вчора.***

***Джорж Дьюї - американський
філософ,
психолог, реформатор освіти(1859-1952).***

Сучасні роботодавці дедалі частіше шукають не просто виконавців, а людей, які готові мислити поза шаблонами. Працівник майбутнього повинен бачити «крізь час» й втілювати в життя ідеї, котрі до нього ніхто не пропонував. Майбутнє – це період, коли головною цінністю стане мозок, емоції й розвиток.

Сучасний світ складний. Дитині недостатньо дати лише знання. Ще важливо навчити користуватися ними. Знання та вміння, взаємопов'язані з ціннісними орієнтирами учня, формують його життєві компетентності, потрібні для успішної самореалізації у житті, навчанні та праці.

(Концепція нової української школи).

Критичне мислення сьогодні один з модних трендів і не лише в освіті. Про те, що його розвиток є одним з наскрізних завдань навчально-виховного процесу в школі, йдеться й у Концепції НУШ.

Актуальність теми

Радикальні зміни, які відбуваються в сучасному освітньому середовищі акцентують увагу на необхідності:

- 1) виховання особистості мислячої, самостійної, творчої;**
- 2) здатності працювати з інформацією впродовж життя: здобувати її, переробляти, застосовувати для свого розвитку і самовдосконалення, передавати її;**
- 3) уміння спілкуватися повинно стати невід'ємною рисою кожної людини.**

Технологія розвитку КМ допомагає учню не тільки засвоїти певний обсяг знань, а й сприяє розвитку його особистісних якостей.

Науково-теоретична база:

Досвід ґрунтується на творчому використанні ідей американських вчених авторів методичної системи «Читання та письмо для розвитку критичного мислення» Джінні Стіл, Курта Мередіта, Чарльза Темпла, Джаннет Вос.

Українських дослідників даної проблеми Наталі Вукіної, Ніни Дементієвської, Олександра Тягло, Ігоря Сущенко.

Публікацій в науково - методичній літературі, зокрема доктора педагогічних наук, професора, експертки Освітньої платформи «Критичне мислення» Олени Пометун та доктора педагогічних наук, професора кафедри історії України Сергія Терно та інших.

Сьогодні в наукових джерелах можна знайти різноманітні визначення КМ.

Д. Браус і Д. Вуд визначають критичне мислення як **«розумне рефлексивне мислення, сфокусоване на вирішенні того, у що вірити і що робити»**. Критичне мислення, на їхню думку, **«це пошук здорового глузду – як міркувати об'єктивно і діяти логічно з урахуванням як своєї точки зору, так й інших думок, вміння відмовитися від власних упереджень»**.

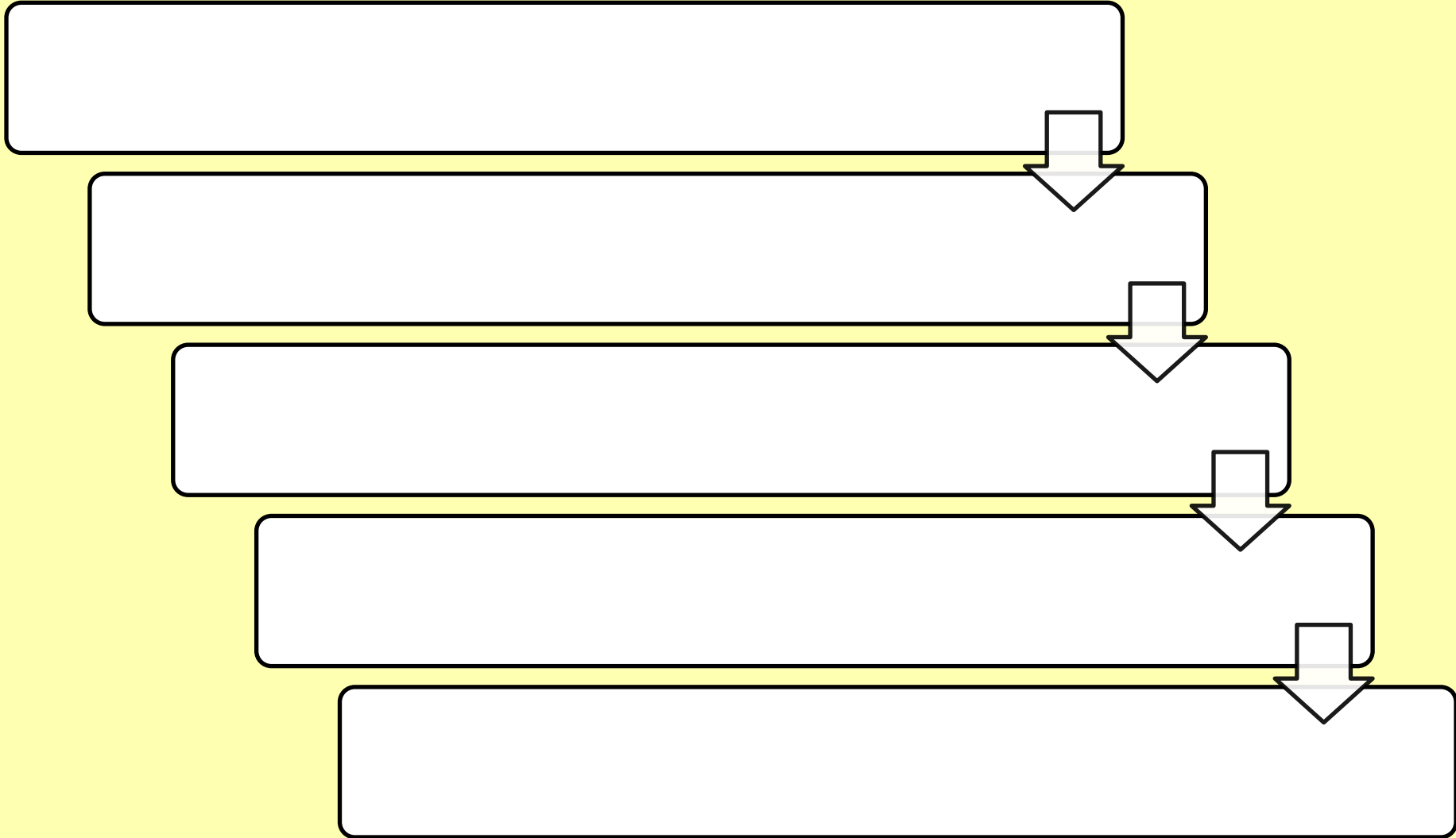
Дайана Халперн у своїй роботі «Психологія критичного мислення» розглядає критичне мислення як **«використання когнітивних технік або стратегій, які збільшують вірогідність здобуття бажаного кінцевого результату»**.

Когнітивність – здатність до сприйняття та обробки інформації.

Когнітивний розвиток— розвиток всіх видів розумових процесів, таких як сприйняття, пам'ять, формування понять, рішення.

Критичне мислення –

Критичне мислення...

КМ – це педагогічна технологія, що стимулює інтелектуальний розвиток учнів.

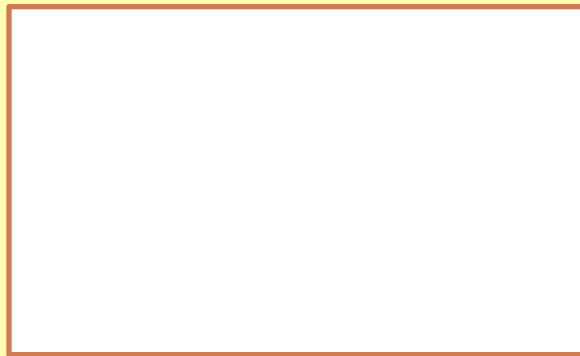
КМ сприяє вирішенню проблем, ухваленню продуктивних рішень, самовдосконаленню.

Критично мисляча особистість здатна перевіряти достовірність знань та змінювати спосіб мислення, шукаючи дієвих рішень.

КМ сприяє інтенсифікації й оптимізації навчального процесу, дає змогу учням:

КМ – це комплекс мисленнєвих операцій, що характеризується здатністю людини:

аналізувати, порівнювати, синтезувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел;

бачити проблеми, ставити запитання;

висувати гіпотези та оцінювати альтернативи;

робити свідомий вибір, приймати рішення та обґрунтовувати його.

Ознаки людини з критичним мисленням:

- ✓ Відкрита до пошуку, сумнівів та усвідомлення суперечностей;
- ✓ Самокритичність;
- ✓ Допитливість;
- ✓ Незалежність мислення (шукає істину, її докази та обґрунтування);
- ✓ Компетентність;
- ✓ Вміння дискутувати.

Така людина націлена на розвиток, вдосконалення, творчість.

Ознаки людини з догматичним мисленням:

- Впевнена, що все робить правильно;
- Консерватизм;
- Не сприймає критику;
- Не сприймає інформацію, що суперечить її світогляду, догмам;
- Не потребує пошуку істини, бо має сліпу віру в авторитети.

Така людина націлена на пристосування заради самозбереження.

Дослідницькі навички, що їх використовують у КМ:

[Blank white box for research skill]

[Blank white box for research skill]

[Blank white box for research skill]

[Blank white box for research skill]

Асоціативні – пов'язують інформацію з іншою

[Blank white box for research skill]

взаємодії.

[Blank white box for research skill]

[Blank white box for research skill]

[Blank white box for research skill]

Використання стратегій критичного мислення забезпечує такі позитивні зміни в учнів:

***підвищується інтерес до навчання;
розвивається пошукова спрямованість
мислення;***

***зникає боязнь зробити помилку;
виникає прагнення краще зрозуміти
інформацію;
беруть відповідальність за своє навчання на
себе;***

***прагнуть самостійно здобувати знання;
вміють працювати в парі та в групі.***

Що таке критичне мислення?

Критичне мислення - це здатність аналізувати інформацію, робити самостійні висновки, щоб застосовувати отримані результати як до стандартних, так і нестандартних ситуацій, питань і проблем.

Критичне мислення - здатність ставити нові питання, виробляти різноманітні аргументи, приймати незалежні продумані рішення.

Важлива перевага технології РКМ:

До неї можна звертатися
практично на будь-якому
уроці та працювати з
учнями будь-якого віку

Основа технології - трирівнева структура уроку

- **ВИКЛИК**

ОСМИСЛЕННЯ

рефлексія

Виклик, або вступ

- ✓ Кластер
- ✓ Асоціативний кущ
- ✓ Дерево передбачень
- ✓ Таблиця «Знаємо — Хочемо дізнатись — Дізнались»
- ✓ Мозковий штурм
- ✓ Робота в парах
- ✓ Кошик ідей
- ✓ Правильні і неправильні судження
- ✓ Мультиголосування
- ✓ Передбачення на основі опорних слів
- ✓ Діаграма Венна

Осмислення, або основна частина уроку

- ✓ Карта поняття
- ✓ Читаємо в парах / Запитуємо (узагальнюємо) в парах
- ✓ «Тонкі» і «товсті» запитання
- ✓ Подвійний щоденник
- ✓ Читання з маркуванням
- ✓ Опорні слова
- ✓ Т-таблиця
- ✓ Картографування тексту
- ✓ Концептуальна таблиця
- ✓ Спитайте у автора
- ✓ Робота в парах та малих групах з дидактичними завданнями
- ✓ Ажурна пилка (мозаїка)
- ✓ Навчаючи вчуся
- ✓ Дискусія

Рефлексія, або підбиття підсумків

- ✓ Сенкан
- ✓ Кластер
- ✓ Займи позицію
- ✓ Бортовий журнал
- ✓ Таблиця «Знаємо — Хочемо дізнатись — Дізнались»
- ✓ Концептуальна таблиця
- ✓ ПМЦ («Плюс — Мінус — Цікаво»)
- ✓ Шкала думок
- ✓ ПРЕС
- ✓ Діаграма Венна
- ✓ Риб'яча кістка (фіш-бон)

Таксономія Блума

	Навчальна мета/рівень	Результат, якого досягають учні
Н И З Ь К И Й р і в е н ь	Знання	запам'ятовування і відтворення учнями змісту навчальної інформації, включаючи факти, поняття, терміни й теорії
	Розуміння	здатність учнів сприймати викладене й передавати в іншій формі (своїми словами, іншою мовою, у графіку і т. д.), встановлювати смисл інформації, прогнозувати, виходячи з раніше отриманої інформації
	Застосування	уміння без зовнішньої підказки застосовувати у новій ситуації знання, набуті раніше, використовувати теоретичні знання у життєвій ситуації
В И С О К И Й р і в е н ь	Аналіз	уміння учнів розділяти матеріал на окремі складові, порівнювати частини, встановлюючи їхні взаємозв'язки, логіку, класифікуючи, розуміючи модель, структуру їхньої організації
	Синтез	здатність учнів до творчого поєднання частин або елементів у нове ціле з іншими властивостями
	Оцінювання	уміння учнів робити кількісні або якісні оцінки, що основані на використанні критеріїв або стандартів, та формулювати ціннісні судження про ідеї, дослідження, рішення, методи тощо

Рівень мислення/ навчального результату учня	Питальні слова, за допомогою яких формулюється запитання цього рівня	Дієслова, з використанням яких можна побудувати діяльність учнів на різному рівні мислення
Здобуття знань (інформації)	<ul style="list-style-type: none"> • Що таке...? Де...? Коли...? • Що саме...? • Скільки...? • Які приклади відомі...? 	Визначте, повторіть, складіть список, знайдіть, покажіть, перекажіть, перерахуйте, запам'ятайте, назвіть, відтворіть, зафіксуйте, розкажіть
Розуміння інформації	<ul style="list-style-type: none"> • Як передати іншими словами...? • Як ви розумієте...? • Як пояснити іншими словами...? 	Поясніть, опишіть, розпізнайте, розташуй, оберіть, перекладіть, перекажіть своїми словами, підкресліть
Використання, застосування інформації	<ul style="list-style-type: none"> • У яких ще ситуаціях можна застосувати...? • Хто може використовувати...? • Чим може бути корисне...? • Що може зашкодити...? 	Застосуйте, використайте, продемонструйте, поясніть, обчисліть, виберіть, завершіть, дослідіть, проведіть експеримент, проілюструйте, розрахуйте
Аналіз	<ul style="list-style-type: none"> • Які основні елементи...? • З чого складається...? • До якої групи відноситься...? • Які причини...? • Як влаштоване...? • Які функції...? • У чому схожість (відмінність)...? • Що спільного між? • Як пов'язані? • У чому зв'язок між...? 	Визначте частини ознаки, причини, наслідки, встановіть послідовність, розділіть, розбийте, розберіть, структуруйте, порівняйте, зіставте
Синтез	<ul style="list-style-type: none"> • Про що говорить наявність таких елементів, як-от...? • Який висновок можна зробити з фактів...? • Поясніть, чому...? • Що потрібно...? • Чому ви думаєте? • Як зробити...? • Чому ви вважаєте...? 	Згрупуйте, зберіть, скомбінуйте, складіть, створіть, розробіть, сформулюйте, узагальніть, об'єднайте, придумайте, змініть, організуйте, сплануйте, підготуйте, запропонуйте, перегрупуйте, перепишіть, встановіть, замініть
Оцінювання	<ul style="list-style-type: none"> • Добре чи погано...? • Які переваги або недоліки...? • Правильно чи помилково...? • Ефективно чи неефективно...? • Чи згодні ви, що..., чому...? • Чи правильно, що..., чому...? 	Оцініть, порівняйте, що найкраще, хто правий, чому це саме важливе, доведіть, переконайте, обґрунтуйте, порекомендуйте, підтримайте, перевірте, оцініть

Прийом «Товсті та тонкі питання»

Тонкі

Питання:

Хто...?

Що...?

Коли...?

Як звати...?

Чи було...?

Товсті питання :

Дайте три пояснення.

Чому...?

Поясніть, чому...?

Яка різниця між...?

Що буде, якщо...?

Чи згодні ви...?

Чи вірно, що...?

Метод незакінченого речення

- Навчитися
- Повторити
- З'ясувати
- Усвідомити
- Зрозуміти
- Познайомитися
- Поглибити.....

Таблиця «Хто він? Який він? Важливо»

Хто він?	Який він?	Важливо

Таблиця

«Хто він? Який він? Важливо»

Хто він?	Який він?	Важливо
Поет Письменник Перекладач Філософ	Допитлива, обдарована людина; виявляв інтерес до малярства, техніки, музики, поезії; освічений (знав польську, німецьку, латинську; цілеспрямований, щирий, відкритий; хворобливий.	Незвичайна поезія, що сприймається, як диво; збірки «Привітання життя», «Три перстені», посмертні збірки «Ротації», «Зелена Євангелія»; прожив лише 28 років.

Метод «РОФТ»

(роль, отримувач, форма, тема)

роль	отримувач	форма	тема
Художник	Весна	Портрет (усне малювання)	За допомогою кольорів, ліній, форм, образів передати красу весни
Весна	Незряча людина	Озвучення природи	За допомогою звуків, голосів допомогти відчути неповторність і красу весни

Метод «РОФТ» (роль, отримувач, форма, тема)

роль	отримувач	форма	тема

Метод “Незакінчене речення”

- Я знаю...
- Я вмію...
- Я пам’ятаю..
- Я можу...

«Сенкан»

1. Перший рядок має містити слово, яке позначає тему (звичайно, це іменник)
2. Другий рядок – це опис теми, який складається з двох слів (два прикметника)
3. Третій рядок називає дію, пов'язану з темою, і складається з трьох слів (зазвичай це дієслова).
4. Четвертий рядок є фразою, яка складається з чотирьох слів і висловлює ставлення до теми, почуття з приводу обговорюваного.
5. Останній рядок складається з одного слова — синоніма до першого слова, в ньому висловлюється сутність теми, ніби робиться підсумок.

Прийоми технології

Приєм "Корзина ідей" Це прийом організації індивідуальної та групової роботи на початковій стадії уроку, коли йде етап актуалізації знань. Він дозволяє з'ясувати все, що знають учні з певної теми уроку. На дошці прикріплюється (або малюється крейдою) шаблон кошика в який умовно збирається все, що учні знають про певну тему.

Алгоритм роботи:

1. Кожен учень згадує і записує в зошиті все, що знає по темі (індивідуальна робота триває 1-2 хвилини).
2. Обмін інформацією в парах або групах.
3. Далі кожна група називає якийсь один факт чи твердження, не повторюючи раніше сказаного.
4. Всі відомості коротко записуються в "кошику ідей", навіть якщо вони помилкові.
5. Всі помилки виправляються в міру освоєння нової інформації

Прийом «Кластер»

Сенс прийому полягає в спробі систематизувати наявні знання. Він пов'язаний з прийомом "Кошик ідей".

Правила побудови кластера дуже прості. Малюємо модель Сонячної системи: зірку, планети і їх супутники. У центрі розташовується зірка - це наша тема. Навколо неї планети - великі смислові одиниці. З'єднуємо їх прямою лінією із зіркою. У кожній планеті свої супутники, у супутників свої. Система кластерів охоплює велику кількість інформації. Кластери можна використовувати на різних стадіях уроку.